דרבי יהודה בן בתירא ורבנן קמיפלגי [א]דתנן [א]נשבע לבטל את המצוה ולא ביטל פטור [ב]לקיים את המצוה ולא קיים פטור שהיה בדין שיהא חייב כדברי ר' יהודה בן בתירא [ב]דאמר רבי יהודה בן בתירא ומה אם הרשות שאינו מושבע עליה מהר סיני הרי הוא חייב עליה מצוה שמושבע עליה מהר סיני אינו דין שיהא חייב עליה אמרו לו לא אם אמרת בשבועת הרשות שכן עשה בה לאו כהן תאמר בשבועת מצוה שכן לא עשה בה לאו כהן נימא רב דאמר כר' יהודה בן בתירא ושמואל דאמר כרבנן אליבא דרבי יהודה בן בתירא כולי עלמא לא פליגי השתא לאו והן לא בעי להבא ולשעבר בעי כי פליגי אליבא דרבנן שמואל כרבנן ורב כי לא מחייבי רבנן בלאו והן דכתיב [א]להרע או להיטיב בהדיא אבל להבא ולשעבר דמריבויא דקראי אתו מחייבי מתיב רב המנונא [ג]לא אכלתי היום ולא הנחתי תפילין היום משביעך אני ואמר אמן [ג]חייב בשלמא לא אכלתי איתיה בלא אוכל אלא לא הנחתי מי איתיה בלא אניח הוא מותיב לה והוא מפרק לה לצדדין קתני לא אכלתי לקרבן לא הנחתי למלקות מתיב רבא [ד]איזו היא שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע לאדם [ה]ואמר על עמוד של אבן [ו](שהוא במקום פלוני) שהוא של זהב ואמר עולא [ז]והוא שניכר לג' בני אדם טעמא דניכר הא לא ניכר עובר משום שבועת ביטוי ואמאי הא אינו ביהא של זהב הוא מותיב לה והוא מפרק לה ניכר עובר משום שבועת שוא לא ניכר עובר משום שבועת שקר אמר אביי [ו]ומודה רב באומר לחבירו שבועה שאני יודע לך עדות ואשתכח דלא ידע ליה דפטור הואיל וליתיה בכלל שאיני יודע לך עדות ידעתי ולא ידעתי מחלוקת [ח]העדתי ולא העדתי מחלוקת בשלמא לשמואל דאמר מילתא דליתיה בלהבא לא מחייב עליה לשעבר להכי אפקה רחמנא לשבועת עדות מכלל שבועת ביטוי אלא לרב למאי הלכתא אפקה רחמנא אמרוה רבנן קמיה דאביי לאיחובי עליה תרתי אמר להו תרתי לא מציתו אמריתו דתניא [ב]לאחת מאלה לאחת אתה מחייבו [ח]ואי אתה מחייבו שתים ולאביי למאי הלכתא אפקיה רחמנא לכדתניא [ט]בכולן נאמר ונעלם וכאן לא נאמר ונעלם [ס]לחייב על המזיד כשוגג אמרו ליה רבנן לאביי אימא במזיד מיחייב חדא בשוגג מיחייב תרתי אמר להו לאו היינו דאמרי (א) לאחת אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו שתים ואי במזיד מי איכא תרתי רבא אמר [סא]משום דהוה דבר שבכלל ויצא לידון בדבר החדש אין לך בו אלא חידושו בלבד מכלל דאביי סבר איתה לשבועה בעולם והאמר אביי מודה רב באומר לחבירו שבועה שאני יודע לך עדות ואשתכח דלא ידע ליה דפטור הואיל וליתיה באיני יודע לך עדות הדר ביה אביי מההיא ואיבעית אימא

חדא

דר' יהודה בן בתירה. אנשבע לקיים את המצוה פליג ולא אנשבע שלא לקיים: **שכן לא עשה בה כו'.** דאיתיה בכהן וליתיה בלאו: **נימא רב כר' יהודה בן בתירה.** דלא בעי לאו והן ה"נ לא בעינן להבא ולשעבר: **אליבא דר' יהודה כולי עלמא לא פליגי.** כלומר דשמואל ודאי תנאי היא דלא ס"ד דשמואל למיפטריה אליבא דרבי יהודה בן בתירה: **השתא לאו והן.** דכתיב בהדיא להרע או להיטיב דמשמע כגון אוכל ולא אוכל לא בעי: **להבא ולשעבר.** דלא מיפרשי כל שכן דלא בעי: **כי פליגי אליבא דרבנן.** פליגי דרב אפי' לרבנן אמר למילתיה ולא תימא לרב תנאי היא. וכל מקום שיש לשון זה בגמרא זו היא שיטתה: **מי איכא בלא אניח.** בשבועת ביטוי והא נשבע לבטל את המצוה הוא: **והוא שניכר לשלשה בני אדם.** שכבר ידעו שלשה כאותו עמוד שהוא של אבן הוא דהויא שבועת שוא למידי דידעו ביה תלתא בני אדם הוי מפורסם: ה"ג **ומודה רב באומר שבועה שאני יודע לך עדות ואשתכח דלא ידע ליה דפטור הואיל וליתיה באיני יודע לך: ומודה רב כו'.** דאע"ג דלא בעי להבא ולשעבר לאו והן בעי והאומר שבועה שאני יודע לך עדות הן משכחת בה לאו לא משכחת בה דליתיה באיני יודע לך דאיני יודע לך עדות לאו משום שבועת ביטוי חייביה רחמנא להתחייב בה חוץ לב"ד אלא משום שבועת העדות ואינה אלא בב"ד וכראוי להעיד: **ידעתי ולא ידעתי מחלוקת.** דרב ושמואל דאיתיה בלאו והן וליתיה בלהבא דנשבע לבטל את המצוה הוא: **להכי אפקיה רחמנא כו'.** ופרשה בהדיא ובהאי קרבן גופיה דאי לא כתבה בהדיא לא שמענא ליה משבועת ביטוי דליתיה בלהבא: **אלא לרב למאי הלכתא כתבה רחמנא.** ובהאי קרבן גופיה הלא בכלל שבועת ביטוי היא: **פרטי.** אם ראוי להעיד הוא וכפר בו בב"ד חייב שתים משום שבועת העדות ומשום שבועת ביטוי: **לאחת.** בההיא ענינא כתיב כי יאשם לאחת מאלה: **ולאביי למאי הלכתא.** אליבא דרב: **בכולן.** בכל הכתובין בקרבן עולה ויורד שבועת ביטוי וטומאת מקדש וקדשיו נאמר [ט]ונעלם: **וכאן.** בשבועת עדות לא נאמר ונעלם: **במזיד.** דליתיה לשבועת ביטוי: **מחייב חדא.** משום עדות: **בשוגג.** דאיכא לחיוביה נמי משום שבועת ביטוי מחייב תרתי: **לאו היינו דאמרי.** לכו דבהדיא מעטיה קרא מלאחייביה תרתי ועל כרחך בשוגג הוא דמיעטיה קרא דאי במזיד מי איכא תרתי ולמה לי למעוטי הא אין חייב ביטוי במזיד. ה"נ ואי במזיד מי איכא תרתי: **רבא אמר כו'.** כלומר לא צריך למעוטיה מלאחת וכי אתא לאחת למעוטיה מחיוב שתים לאו לעדות וביטוי אתא אלא לביטוי לחודיה שאם אמר שבועה שלא אוכל ואכל פת חטין ופת שעורין ופת כוסמין אינו חייב אלא אחת אבל עדות וביטוי לא צריך מיעוטא דהויא לה עדות דבר שהיה בכלל ביטוי ויצא בפני עצמו לידון בדבר החדש כראויין להעיד ובב"ד הלכך אין לך בו אלא חידושו ומשום עדות חייב ולא משום ביטוי: **מכלל דאביי.** דאיצטריך קרא למעוטי: **סבר איתה לשבועה בעולם.** כלומר איתא לשם שבועת ביטוי באיני יודע לך עדות והאי דלא מיחייב תרתי משום מיעוטא דאין אתה מחייבו שתים הוא וה"מ היכא דאיתיה לביטוי וליתיה לעדות כגון בפסולין לעדות או שלא בב"ד דליכא למיפטריה מלאחת מיחייב משום ביטוי: **והאמר אביי.** לעיל כו' דליתיה לשם שבועת ביטוי בשבועת העדות ואם איתא הרי ישנה באיני יודע לך עדות בפסולין שלא בב"ד:

שאין

מי איתא בלא אניח. וליכא לאוקומה בשבת ויו"ט דלמאי קתני לא הנחתי אי לאו לאשמועינן אע"ג דליתיה בלא אניח אי נמי משני אפי' למ"ד [י](מנחות דף לו:) שבת זמן תפילין הוא: **הוא** מותיב לה והוא מפרק לה. ה"מ לאוקומה כר' יהודה בן בתירה דלא בעי לאו והן אלא ניחא ליה לאוקומה ככ"ע:

ואמר עולא והוא שניכר כו'. תימה תקשה ליה מגופא דמתני' דקתני (לקמן דף כט.) איזהו שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע הא אינו משנה את הידוע חייב משום שבועת ביטוי אע"ג דליתיה בלהבא וכן נמי מדתנן (שם) אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד משום דאי אפשר להיות הא אפשר להיות חייב משום שבועת ביטוי אע"ג דליתיה בלהבא כקורת בית הבד ומיהו לפי מה שמפרש רבא דה"ק באומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם לא ראיתי כו' ניחא דלא מצי דייק מההיא דשבועה היא מאכילת פירות א"נ התם אפשר שיטרח עד שיראה נחש כקורת בית הבד הואיל והוא בעולם:

ידעתי ולא ידעתי מחלוקת. לאו היינו שבועת העדות דמיירי כגון שאינו צריך עכשיו לאותה עדות: **אחת** אתה מחייבו כו'. תימה דבת"כ דריש מלאחת בשבועה שלא אוכל פת חטין ושעורין וכוסמין דחייב על כל אחת ואחת והכא דריש מיניה דאינו חייב אלא אחת ויש לומר דבת"כ מפיק מלאחת והכא דריש מאלה דמשמע מקצת אלה הכתובים בפרשה אתה מחייבו ולא על כל אלה אי נמי מלמ"ד דלאחת קא דריש ושמואל דריש כוליה לדרשה דת"כ: **לחייבו** על המזיד כשוגג. הת"ל לחייבו אפי' מושבע מפי אחרים בלא עניית אמן משא"כ בשבועת ביטוי:

מדלא

עין משפט נר מצוה

נד א מיי' פ"ה מהלכות שבועות הלכה יד טו סמג לאוין רלח טור ש"ע יו"ד סימן רלו סעיף ה:
נה ב מיי' שם הלכה טז טוש"ע שם ס"ג:
נו ג מיי' שם הלכה יט:
נז ד מיי' שם פ"א הל' ד ועי' בהשגות ובכ"מ סמג שם טוש"ע יו"ד סימן רלו סעיף ד:
נח ה מיי' שם פ"ה הל' כב:
נט ו מיי' פ"ט מהלכות שבועות הלכה יח:
ס ז מיי' שם הלכה יט ולאוין רכב:
סא ח ט מיי' שם הל' יד:

◆

תורה אור השלם

א. או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להיטיב לכל אשר יבטא האדם בשבעה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם לאחת מאלה: ויקרא ה ד

ב. והיה כי יאשם לאחת מאלה והתודה אשר חטא עליה: ויקרא ה ה

◆

רבינו חננאל

דרבי יהודה בן בתירא ורבנן פליגי. דתנן נשבע לקיים את המצוה ולא קיים פטור. שהיה בדין שיהא חייב דברי ר' יהודה בן בתירא. ואסיקנא אליבא דרבי יהודה בן בתירא כולי עלמא לא פליגי השתא לאו והן לא בעי דכתיב בהדיא באורייתא דהא מחייב בשבועת מצוה אע"ג דליתיה (בהן) [בלאו] וכ"ש להבא ולשעבר דמרבויא הוא דקא אתי דלא בעי. כי פליגי אליבא דרבנן. שמואל כרבנן סבר כיון דבעי לאו והן להבא נמי בעי. ורב כי בעי לאו והן דכתיב להרע או להיטיב בהדיא. אבל להבא ולשעבר דמרבויא דקרא הוא דקאתי דכתיב לכל אשר יבטא האדם בשבועה לא בעי. ומותיב רב המנונא לשמואל מהא דתני לא הנחתי תפילין היום ולא אכלתי היום. משביעך אני ואמר אמן חייב. והא הנחת תפילין ליתא בלהבא, דהא נשבע לבטל את המצוה פטור הוא. ופריקנן לצדדין קתני לא אכלתי ונמצא שאכל חייב קרבן דהא איתיה בלא אוכל להבא. אבל לא הנחתי תפילין דלהבא ליתיה פטור מקרבן וחייב מלקות. מותיב רבא איזו היא שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע לאדם. אמר על עמוד של אבן שהוא של זהב כו'. ואמר עולא והוא שניכר לג' בני אדם שהוא עמוד של אבן. הא אם לא ניכר להן אינה שבועת שוא אלא שבועת ביטוי וחייב עליה קרבן. ואמאי הא ליתיה ביהא של זהב. ופרקינן ניכר עובר משום שבועת שוא. לא ניכר עובר משום שבועת שקר. אמר אביי ומודי רב באומר לחבירו שבועה שאני יודע לך עדות ואשתכח דלא ידע פטור משום שבועת ביטוי דהא ליתיה בכלל ארע לך. א) כלומר ליתיה בלהבא. ידעתי ולא ידעתי העדתי ולא העדתי מחלוקת.

מסורת הש"ס

א) לקמן כז., ב) לקמן במשנה כט. וכן במשנה שבמשניות איתא אמר, ג) [לקמן כט:], ד) לקמן כט., ה) [במשנה לקמן כט. ליתא], ו) [שם], ז) [לקמן לא: לב. כריתות ט.] (שבת ע: לעיל יט.), ח) [תמורה יג:], ט) [ויקרא ה], י) נ"ל עירובין לה: לו.,

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' לאו היינו דאמרי לכו דאחת:

◆

מוסף רש"י

שהיה בדין שיהא חייב. הנשבע לקיים ולא קיים (לקמן כז.). שכן לא עשה בה לאו כהן. ויקרא כתיב להרע או להיטיב (שם). והוא שניכר. העמוד, לג' בני אדם. הוא דהוי שוא, אבל לא ניכר הוי שבועת שקר (לקמן כט.). בכולן נאמר ונעלם. בכל המביאין עולה ויורד שבאותה פרשה, כגון טומאת מקדש ושבועת בטוי, דכתיבי בהו שבועת העדות (כריתות ט. ובעי"ז לקמן לא.).

◆

רבינו חננאל (המשך)

בשלמא לשמואל דאמר כל דליתיה בלהבא לא מחייב עליה לשעבר משום שבועת ביטוי להכי אפקה רחמנא לשבועת העדות מכלל שבועת ביטוי לחיוביה בשבועות העדות. ואע"ג דליתיה בלהבא. אלא לרב דמחייב שבועת ביטוי ואע"ג דליתיה בלהבא, אמאי אפקה לשבועת העדות מכלל שבועת ביטוי וכתבה בפני עצמה כדכתיב ושמעה קול אלה. ואתינן לפרוקי אליבא דרב. ודלמא לחיובי בשבועת העדות תרתי הוא דאפקה חדא משום ביטוי וחדא משום שבועת העדות. ונדחו דברים הללו. מדתניא לאחת מאלה, אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו שתים. אלא לחייב על שבועת העדות במזיד כשוגג אפקה. כדתניא בכולן כתיב ונעלם ממנו ובשבועת העדות לא כתיב ונעלם לחייב על המזיד כשוגג דליתא בשבועת ביטוי. ואימא במזיד ניחייב קרבן אחד משום שבועת העדות משום דליכא בשבועת ביטוי קרבן במזיד אלא מלקות. (אלא) [אבל] בשוגג מחייב תרתי. חדא משום שבועת ביטוי וחדא משום שבועת העדות (תרתי) [דכתיב] ושמעה קול אלה. וכתיב או נפש כי תשבע. ודחי לא מצית אמרת דכתיב לאחת מאלה. ואי במזיד מי איתא לשבועת ביטוי קרבן כלל דצריך קרא למיעוטא. ורבא אמר משום דהתם שבועת העדות דבר שהיה בכלל שבועת ביטוי ויצא מן הכלל לידון בדבר חדש והוא לחייבו קרבן על המזיד כשוגג בלאו גרידתא ואין לך בו אלא חדושו בלבד. כלומר אין לך בו אלא קרבן אחד בלבד בין בשוגג בין במזיד. ואקשינן מכלל דאביי סבר דאיתא לשבועה כו':

א) לפנינו בגמ' איתא דליתא בכלל שאיני יודע לך עדות וגי' רבינו צ"ע דהא רב לא בעי להבא.